

timatione, indeque dimanans *verbis aut gestu* aliorum *contemptus*, cum non nisi in hominibus abjecti et vilis animi communiter deprehendantur, vel saltem animum talem supponant, ad risum potius ceteros prudentiores provocant, et commiserationis sensum ingerunt, quam *libidinem* ulciscendi et *laedendi* excitant. 3°, simultanea pariter plurium *appetitio ejusdem rei*, quam nec *dividere*, nec eadem in communi *frui possent*, in naturali statu locum frequenter non haberet, cum et tot bona naturalia hujus mundi, naturalibus cujusque exigentis abunde satis facerent, et in eo statu magni habitatorum congressus non haberentur. Tandem omnes istae perturbationum causae, ut per se patet, sunt particulares, et non a praescripto rationis sed a corruptione morum aliisque accidentalibus eventis dimanantes; unde nec universalem nec naturalem *statum belli omnium in omnes* inducerent. Hinc etiam contra Thomasium colligitur, nullam esse rationem, cur hominum status naturalis deberet saltem *magis esse bellicus*, quam *pacificus*; cum bellum non nisi per accidens dumtaxat in eo haberetur, vel deberet haberi.

102. Ad experientiam denique provocat Hobbesius, ex qua, inquit, constat quemvis privatum dum *iter ingreditur comites* quaerere, *arma* gestare noctu *fores* claudere, etc. reges vero et summa potestate praeditos ad invicem semper *suspectos esse*, *more gladiatorio stantes armis stipati*, *praesidiis ad regnorum confinia collocatis* etc. quae omnia conditionem *belli*, et *hostilem cujusque erga alterum animum* demonstrant.

Respond. Haec omnia non nisi homini prorsus ignaro difficultatem facessere possunt: aliud namque est omnes loco hostium habere, quod indolis ac animi maligni foret; aliud prudenti anticipatione damni periculum, quantum in nobis est, cavere. Quid enim, nonne certum est, aliquos ubique inter homines dari propter corruptionem morum ad nocendum paratos, eorumque animos nemini perspectos esse? Similiter principes cum ignorent quid aliorum principum in corde lateat, et quid in posterum foveri poterit, prudentissime ac justissime exploratoribus utuntur, praesidia collocant, etc. quin propterea animum hostilem contra omnes foveant. Insuper, istud Hobbesii argumentum nimis probat, sequeretur enim nedum *statum naturalem* sed et *civilem esse bellum omnium in omnes*.

ARTICULUS II

DE VERA DOCTRINA CIRCA NATURALEM ET CIVILEM
HOMINUM STATUM

103. Articulo praecedente quid non est naturalis hominum status ostendentes, indeterminate pariter ac quasi negative illum definivimus, scilicet per oppositionem ad statum civilem, nunc veram illius constitutionem inquirendo, respicimus quoque hypothese[m], ejusque necessitatem, fictam a Pufendorffio ad statum naturalem explicandum, cum ait (1): *Fingendus nobis est homo undecumque in huncce mundum projectus, ac sibi soli plane relictus citra omne subsidium humanum post nativitate ipsi accedens.....neque eundem peculiari Numinis cura foveri.* Etenim homo, ut recte animadvertit noster P. Ignatius Schwarz [2], sicut in *statu naturali*, per se loquendo, concipi debet, vel sponit *curam Numinis* tamquam creatoris in statu physice perfecto eum constituentis, proindeque cum ipsa informatione legis naturalis ceterisque dotibus necessariis ad vitam rationalem recte instituendam; vel includit, praecindendo a sola creatione, educationem naturalem parentum, usque dum infans *rationis compos* satis sibi sufficiat ad vitam tam animalem quam rationalem, si minus commode, saltem sicut hominem decet, ducendam. Et sane, haec ex ipsa constitutione humanae naturae dimanantia, naturalem statum non mutat, et fictio hominis a naturali cura Numinis soluti, soloque sensuum impetu; ac caeca effraenique passionum libidine rapti, non solum est indigna naturali natura, et Hobbesii vel Rousseau impietatem redolet, verum etiam facile inde posset inferri, *Deum non potuisse ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur*, quod est falsum, et communi doctorum sententiae contrarium [3]. Similiter naturalis status hominis

(1) *De jure natur et gent.* libr. 2. cap. 2. §. 2.

(2) *Institut. juris publ. univers. naturae et gent.* part. 1. tit. 2. instr. 1.

(3) Quia homo in hujusmodi statu naturali a Pufendorffio excogitato foret conditionis miserimae ipsisque brutis inferioris, sicut ipse Pufendorffius fatetur plurimumque exaggerat, ut in ed

cum non solum statui civili, sed et conditioni brutorum debeat esse oppositus, nedum excludit sed supponit aliquam *culturam* sive *alienam* per parentum, quibus filii naturaliter subjiuntur, educationem, sive *propriam*, per successivam facultatum evolutionem et inventa ac adminicula rationis, ab ejus naturali perfectibilitate profectam: atque hinc ista etiam status naturalis definitio, *conditio hominum inter se aequalium, neque alterius, quam creatoris arbitrio, legibusque subjectorum*, est aliquatenus deficiens, vel ex eo quod et omnem prorsus dependentiam unius hominis ab altero excludat et ab omni sociali nexu praescindat. His praejectis statuitur.

PROPOSITIO

Naturalis hominum status est socialis ac domesticus, ab eoque naturaliter dimanat ipse status civilis.

104. Assertio quoad primam partem patet ex eo 1°, quod cum homo, suadente ipsa naturali ratione, sive vir fuerit, sive mulier, tam quoad animam quam quoad corpus, nequeat esse nisi opus Dei (1), cumque ordo naturalis

principium *socialitatis* summopere commendat ejusque praestantiam et utilitatem evincat, patet, quod si status ille hominis fuisset revera a natura ipsa praefinitus, homo cum suis dumtaxat naturalibus dotibus consideratus, foret opus Deo indignum, ideoque talis qualis nunc est et nascitur (excepta etiam depravatione? *quatenus* ex peccato procedit), non potuisset e manu Dei prodire, sive creari.

(1) Vide quae in *Metaphysica* dicuntur [*Psycholog.* cap. 2. artic. 2. nn. 37. 38. 39.] de creatione animae humanae, et (*Cosmolog.* artic. 1. nn. 2. 3. 4.) de creatione materiae; quibus si addas mirabilem prorsus modum quo natura sive compositum humanum ex duplici toto genere diversa substantia coalescit, nec non ipsam corporis humani ejusque singularum organorum conformationem sive structuram, excedentem limites creatae intelligentiae, habentemque relationem atque nexum cum omnibus ferre physicis naturae legibus, e. g. cum lucis reflexionibus et refractionibus, aëris undulationibus, reflexionibus, pondere, etc. cum effluviis corporum odoriferorum, saporum, etc. proindeque

propagationis humani generis virum et faeminam postulet, et *homo infans* sibi derelictus necessario interiturus esset, sequitur Deum in prima hominis origine, creasse hominem saltem in juvenili aetate, ratione expedita praeditum; eidemque propter propagationem humani generis sociam mulierem addidisse; unde homo a sui origine in domestica, ut ita dicam inchoata, societate constitutus fuerat; id porro requirebat futurae propagnis conditio; infantes namque oriuntur usu rationis destituti, seque conservandi ac perficiendi a semetipsis prorsus insufficientes, longaque cura parentum, donec ad perfectum hominis statum, tam in vita animali quam rationali, perveniant, egentes; atque haec parentum inter se et cum filiis permanens societas, sive unio, (vaga enim procreatio prolis utpote convenientem ejus educationem impediens, est contra jus naturae, (1) S. Thomam) vitaeque communis, quam naturalis amor et gratitudo confirmat, atque naturali viri seu patris superioritate ac directioni subjiicit (2), constituit naturalem societatis *domesticae* statum ex *conjugali, et paterna* societate coalescentem.

2.º Faculas naturalis loquendi, quae ad intimas animi affectiones aliis patefaciendas naturaliter ordinatur (nemo enim sibi ipsi loquitur verbis oris), eundem naturalis societatis statum arguit, cum de lege ordinaria non aliter discunt loqui infantes nisi alios loquentes audiendo. Si vero etiam possibilitatem efformandi loquelam, nulla supposita

supponentem horum omnium perfectissimam cognitionem in illius auctore, manifestum erit id quod nunc asserimus.

(1) *Contra gent.* libr. 3. cap. 122.

(2) Huic naturali superioritati viri seu patris, quae vel ex ipsa majori prudentia, corporis et animi firmitate, atque extrinseca quadam auctoritate satis colligitur, minime adversatur, quod interdum mulieres inveniuntur viris prudentiores animumque revera virilem gerentes; ordo namque naturalis respicit id quod in rerum constitutione communiter accidere solet, non autem illud quod tantum per accidens. Hinc vero frustra prorsus quidam recentiores philosophi adlaborant, ut hanc praecminentiam naturalem sane quamvis non essentialem, viris prae mulieribus adimant, et ab humana societate exulandam esse doceant; hoc namque praeter dicta communi et universali omnium nationum et populorum consensui adversatur, videturque etiam contrarium esse divino eloquio (*Geneseos* cap. 3. vers. 16.) dicenti de muliere; *sub viri potestate eris, et ipse dominabitur tui.*

auditione vocis articulatae, velles inficiari (1), metaphysice certam haberes probationem, nedum primos homines expedita loquendi facultate praeditos e manu Dei prodiisse (quod apprime congruit cum ipsis sacris litteris, vide Genesios. cap. 2. vers 19. 20. 23.), sed etiam absoluta necessitate, ne posterius *mutum et stupidum forent pecus*, in societate fuisse constitutos.

3°. Eandem naturalem status socialis exigentiam evincit ipsa totius vultus humani conformatio, vocisque modulatio aptissima ad internos animi motus aliis manifestandos, similesque affectus in illis ciendos; quorum motuum seu affectionum talis est naturalis constitutio, ut e. g. gaudium nostrum non judicemus plenum, nisi alios nobis congaudentes videamus, doloremque aut tristitiam nostram, nihil melius aliorum commiseratione imminuat; amicorum praeterea congressiones et colloquutiones speciem cujusdam societatis praeserentes, mira quadam suavitate animum perfundere solent.

4°. Tandem id ipsum eruitur, cum S. Thoma (2), ex identitate finis et objecti omnibus hominibus communis. Sic autem arguit S. Doctor ex primo: "Oportet enim unionem esse affectus inter eos quibus est unus finis communis; communicant autem homines in uno ultimo fine beatitudinis ad quem divinitus ordinantur: oportet igitur quod uniantur homines ad invicem mutua dilectione" et per consequens mutua societate: ex altero autem: "Finis divinae Legis est ut homo Deo adhaereat; juvatur autem unus homo in hoc ab alio, tam quantum ad cognitionem, quam etiam quantum ad affectionem: juvant enim se homines mutuo in cognitione veritatis, et unus alium provocat ad bonum et retrahit a malo ... oportuit igitur lege divina ordinari societatem hominum ad invicem".

105. Si multiplicatis hominibus, singulae familiae huc et illuc dispersae in domestica dumtaxat societate, et sub patrifamilias regimine viverent, absque mutua relatione distincta ab officiis legis naturalis (haec enim officia, e. g. non

[1] Id praestari potest sub quibusdam tamen conditionibus necessario servandis, quas vide si vacat cum tota simul hac de re doctrina breviter expositas in *Metaphysica* [vol. 1, *Psycholog.* cap. 3. art. 2. prop. 1. n. 63. respond. ad 3 in nota].

[2] *Contra gent.* lib. 3. cap. 117 et 128.

laedendi, in extrema saltem necessitate juvandi, etc. tunc etiam, nedum ab individuis singularum familiarum, sed et ab una familia relate ad aliam, sive ab individuis unius familiae relate ad individua alterius, servanda essent), forent in statu mere naturali; quia hic est tantum hujus status, sicut nunc consideratur, verus conceptus. Ita vero quandoque homines vixisse [excepta prima familia in initio mundi, et superstite familia post universale diluvium] non est existimandum; nam ejusdem rationalis naturae ductu ad societatem quoque domestica nedum utcumque ampliolem sed et quibusdam peculiaribus familiarum ad invicem relationibus seu nexibus constitutam, id est *civilem* ordinamur. Etenim ex affectu naturali erga propinquos, et ex desiderio mutui in opportunitate auxilii, nepotes et pronepotes, alias familias a paterna distinctas et separatas efformantes, societatemque domesticam instituentes, omnem certe relationem nexus, ac vicinitatem cohabitationis non solum non respuisse, sed etiam quaesivisse censendi sunt, supposita praesertim majori dexteritate et capacitate in provectoribus aetate rei domesticae curandae, pluribusque probabiliter aut etiam certo cognitibus casibus, valetudinis ex. gr. infirmae, etc: in quibus una familia alterius ope egeret. Ex hac vicinia cohabitationis dimanavit vicus, deinde pagus, urbs, ac demum *civitas*, quae juxta Aristotelem est, *civium multitudo ipsa per se sibi satis, ac sufficiens ad bene beateque vivendum*, seu magis explicite et forte melius, *communitas satis magna hominum, unitate finis communis, eadem suprema auctoritate, iisdemque legibus devincta*; differtque ab *urbe*, quam faciunt eadem moenia et tecta: hinc una civitas multas urbes et oppida comprehendere potest.

Exposita ratio naturalis processus et augmenti in humana societate, ostendit quoque quam valide rem eandem probet S. Thomas (1) ex assumpta naturali societate domestica, inquit: «Vicinia domorum, quae est vicus maxime videtur esse secundum naturam. Nihil enim est magis naturale quam propagatio multorum ex uno in animalibus, et hoc facit vicinia domorum. Hos enim qui habent domos vicinas, quidam vocant collactaneos puerosque..... quod filii et nepotes multiplicati instituerunt diversas domos justa se habitantes. Unde cum multiplicatio prolis sit

(1) *Politic.* libr. 1. lect. 1.

«naturalis sequitur quod communitas vici sit naturalis». De civitate vero quae ex vicis coalescit sic inquit: «Finis rerum naturalium ex natura ipsarum (*principia enim quae ad naturam entis constituendam concurrunt respiciunt eam ut finem*). Sed civitas est finis praedictarum communitatum; de quibus ostensum est quod sunt naturales, ergo civitas est «naturalis.»

106. Id ipsum ulterius inde eruitur, quod natura *per se* inclinatur ad id quod est perfectius; status autem et societas civilis perfectior est aliis, cum sit communitas principalior, et intendat bonum commune quod est praestantius bono unius vel particulari: quodque cum omnis communitatio hominum ordinatur ad aliquid necessarium vitae illa erit perfectior communitas quae ordinatur ad hoc ut homo habeat sufficienter non solum ad vivendum, sed ad bene vivendum; talis autem est civitas, in qua propter ordinatam multitudinem hominum artes saltem magis necessariae excernuntur, vitaeque hominum ad virtutem per leges civitatis ordinatur. Confirmatur quoque ex eo, quod licet inter omnes homines sit perfecta naturae specificae aequalitas et similitudo, non in omnibus tamen invenitur (hoc argumento nonnulli adstruunt statum herilem) idem gradus intensionis et extensionis naturalium perfectionum, alii enim plus possunt viribus mentis, alii corporis; unde ille qui propter sapientiam potest plura praevidere et excogitare necessaria ad vitam bene et commode ducendam vel a periculis arcendam, non posset plerumque finem assequi deficientibus corporis viribus, nec ille qui fere solis abundat corporis viribus posset idipsum habere, nisi alterius prudentia regatur, ab ipsoque dependeat (1). Porro ista capacitas et necessitas quaedam

(1) Antiquioris philosophi usi sunt argumento isto ad probandum, statum servitutis esse inter homines naturalem, ideoque etiam statum domesticae societatis, ex conjugali, paterna et herili societate coalescentem spectabant; quasi nempe natura *positive* exigente quidam homines aliorum servituti [diversas servitutis species ejusque originem inferius indicabimus] deberent subijci, quod propter dignitatem et specificam rationalis naturae in omnibus aequalitatem locum non habet nec potest *per se* habere. Atque hic gratulamur H. Ahrens quod in opere superius memorato (pag. 133). merito animadvertat in ratiocinationem Aristotelis (*Politic.* lib. 1. cap. 2.) contententis servitutem quorundam hominum esse de necessitate humanae naturae; non possumus

mutuae dependentiae hominum, orta ex ipsa naturalium donorum differentia, quae est fundamentum diversae hominum conditionis in vita sociali ac civili, manifeste ostendit

tamen eidem subscribere circa ea, quae habet (pag. 126.) de naturalium proprietatum inaequalitate supposita etiam specifica humanae naturae aequalitate, videtur enim hujusmodi inaequalitatem unice repetere a causis mere *extrinsecis*, scilicet ab inaequali facultatum evolutione per propriam cujusque liberam activitatem, istiusque applicationem ad diversa objecta, etc. quod certe non est universaliter verum, tum propter rationes in *Metaphysica* expositas (vol. 1. *Psychol.* cap. 3. artic. 5. n. 83.), cum etiam quia sicut frequens docet experientia, quidam hominum licet maximo conatu eorum liberam activitatem exerceant applicentque ad studium e. g. matheseos, musices, picturae, etc. nihilominus nullatenus in eo proficiunt, dum interim alii quidam absque ullo fere negotio ad magnam vel summam perfectionem pertingunt. Aliqui igitur *intrinseci* quamvis accidentales, inaequalitatis gradus inter naturales hominum dotes sunt admittendi, qui simul diversae hominum conditionis, diversaeque eorum ad officia societatis obeunda aptitudinis fundamentum constituunt. Porro absque hac conditionum differentia socialis et praesertim civilis status, qui est corpus quoddam morale subsistere nequit, ut per se patet, illiusque ortus ab ipsa naturalium aptitudinum inaequalitate satis ostendit, et hominem esse propter statum socialem et civilem, et hunc utrumque propter hominem; quatenus nec naturalibus hominis exigentis ac aptitudinibus posset convenienter satisfieri nisi in tali humana societate, et haec nullatenus existeret, nisi coalesceret ex hominibus, qui diversis muniis e. g. culturae agrorum, artium, scientiarum, etc. addicti, se mutuo juvarent in communis omnium et singularis individuorum felicitatis prosecutione.

Qui hanc *intrinsecam* naturalium proprietatum *differentiam* non agnoscit, sed omnibus indiscriminatim hominibus quemvis perfectionis et dignitatis gradum in societate assequendum spondit, is nec bono communi societatis, nec individuorum tranquillitati satis prospicit; semel namque omnibus injecta spe ad quemlibet perfectionis gradum et quodlibet conspicuum officium suis conatibus perveniendi, nemo civium sorte sua contentus esset, pacateque coleret socialitatem. Atque hoc quoque, portendere videtur Ahrens, dum loco nuper indicato de omnium indiscriminatim hominum facultatibus ait: *Elles peuvent se développer toutes dans leurs idées religieuses, dans les sciences, les arts, l'industrie, et la vie politique, et atteindre tous les buts rationnels de l'homme.*